

Кузьома Віталій Вікторович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет. Classification: H56, Q18.

ОЦІНКА ТА СУЧАСНІ ТRENДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. Забезпечення продовольчої безпеки країни – важливе завдання для національних агропродовольчих систем. У статті проведено дослідження сучасного стану внутрішнього самозабезпечення населення України продовольством. Здійснена аналітична оцінка обсягів та динаміки експортно-імпортних операцій з сільськогосподарською сировиною та продовольчими товарами. Надано оцінку рівня покриття експортом імпорту за основними видами продовольчих товарів. Досліджено місце України у світовому рейтингу продовольчої безпеки на основі міжнародного індексу GFSI. Виявлено ключові проблеми і причини, які визначили зниження рейтингових позицій України та рівня продовольчої безпеки її населення. Здійснено аналіз окремих показників результативності розвитку аграрного сектора країни, як базису забезпечення продовольчої безпеки. Досліджено сучасна структура виробництва основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями виробників. Узагальнено ключові тенденції, що супроводжують процеси забезпечення продовольчої безпеки України за сучасних умов. За середніми значеннями індикаторів фактичного споживання проаналізовано стан забезпечення населення основними видами продуктів харчування. Обґрунтовано пріоритетні напрями забезпечення та зміцнення продовольчої безпеки у національному масштабі.

Ключові слова: продовольство, експорт, сільськогосподарська продукція, самозабезпечення, агропродовольча система, агросектор.

Kuzoma Vitalii, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Mykolayiv National Agrarian University <https://orcid.org/0000-0002-6763-2120>

ASSESSMENT AND CURRENT TRENDS OF ENSURING FOOD SECURITY IN UKRAINE

Abstract. The research on Ukraine's food security is of paramount importance, as it directly impacts the national agro-food systems. The article delves into the current state of internal food self-sufficiency in the Ukrainian population, conducting an analytical assessment of export-import transactions with agricultural raw materials and food products. The findings reveal a significant trend of increasing food exports in recent years, along with an evaluation of the export-import coverage for the main types of food products.

Ukraine's place in the world rating of food security based on the Global Food Security Index was studied. The fundamental problems and reasons that determined Ukraine's decrease in the rating positions and the level of food security of its population were identified. In addition to the military conflict, Ukraine has a low economic availability of food products for the population and a low level of sustainability in the domestic agro-food system.

Despite the war's consequences, the agricultural business remains one of the most profitable economic activities in Ukraine. This analysis of individual indicators of the effectiveness of the country's agrarian sector as a basis for ensuring food security underscores the sector's potential.

The modern production structure of the main types of agricultural products by categories of producers was studied. The key trends accompanying ensuring food security in Ukraine under modern conditions are summarized. It was revealed that food security in the crop sector is achieved at the expense of the public sector agrarian formations, mainly at the expense of households in the livestock sector. Based on the average values of the actual consumption indicators, the state of providing the population with the main types of food was analyzed. The results showed problematic aspects in providing the country's population with meat and dairy products, fish, fruits, berries, and grapes. The priority directions for ensuring and strengthening food security on a national scale are substantiated. Among the main ones, the following are highlighted: the need to implement sustainable farming and animal husbandry practices, further improvement of the food quality management and control system, protection of biodiversity of ecological agrosystems, optimization and reduction of value chains, increasing the level of social responsibility of food producers and consumers.

Keywords: food, export, agricultural products, self-sufficiency, agro-food system, agricultural sector.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення населення продуктами харчування за всіх часів та фармацій поставала ключовою та пріоритетною для всіх без виключення країни світу. Незважаючи на істотний прогрес, який був досягнутий у вирішенні даного завдання за останні десятиріччя, питання продовольчого суверенітету і безпеки залишається один з найбільш актуальних у світі. Важливість харчування для здоров'я та розвитку нації неможливо переоцінити. Разом з тим, продовольча безпека проявляється не лише у достатньому забезпеченні населення у продовольчих товарах. За сучасних умов все більшого значення набувають аспекти якості, безпеки, екологічності продуктів харчування, створення передумов для інклюзивного економічного і фізичного доступу всіх верств населення до продовольства відповідних якісних характеристик та підвищення рівня відповідальності його виробництва і споживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Продовольча безпека України, оцінка її фактичного стану та аналіз існуючих проблем і перспектив поставали у призмі уваги значної кількості відомих вітчизняних науковців. Серед вчених, розробки яких є вагомими для управління продовольчою безпекою України, слід виділити: Бойко В., Вдовенко Н., Гладія М., Гойчук О., Живко З., Залізнюк В., Коваленко О., Копитко М., Лагодієнка В., Лузана Ю., Лупенка Ю., Мостенську Т.,

Онегіну В., Охріменка О., Павлов О.І., Павловську І., Скидана О., Федулову І., Урбу С. та інших.

Враховуючи той факт, що Україна має потужний агроресурсний та виробничий потенціал та є один з провідних гравців світового агропродовольчого ринку, значна кількість вчених досліджують аспекти забезпечення продовольчої безпеки через призму світових рейтингів та перспектив покращення у ньому власних позицій.

Потужними розробками та цінними результатами визначаються також дослідження продовольчої безпеки України вітчизняними вченими через фінансові засади її досягнення [1].

Досить поширеним методичним підходом є також факторна оцінка продовольчої безпеки України [2,3], оцінки стратегічних перспектив досягнення продовольчої безпеки за умов сталого розвитку [4], оцінки продовольчої безпеки за умов ризиків і загроз [5,6,7].

Конвергенція даних підходів має місце у системних концепціях оцінки сучасного стану та перспектив забезпечення продовольчої безпеки України, які мають місце у роботах науковців ННЦ ІАЕ та НАН України [8,9,10].

Результати цих досліджень мають вагомe значення для побудови моделей управління національною економікою та агропродовольчим сектором країни, але внаслідок постійних змін та ускладнення реалій господарювання, потребують доповнень і подальшої оцінки.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка сучасного стану і тенденцій забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки України та обґрунтування пріоритетних напрямків її зміцнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз динаміки експортно-імпортних потоків продовольства в Україні свідчить, що поряд із зростанням обсягів і вартості експорту, дотримується досить стабільний баланс покриття. Нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції зумовив зростання коефіцієнтів покриття експортом імпорту за такими видами

продовольства, як зерно – у 59,3 рази, насіння олійних культур – 10,5 раз, м'ясо та м'ясопродукти – 4,4. (табл. 1). Проблемною з точки зору забезпечення національної продовольчої безпеки постає овочева галузь. Знижується також за останні роки коефіцієнт покриття імпорту за рахунок експорту продовольчих товарів у цілому. Такі результати свідчать про переважно сировинну орієнтацію експортної діяльності агропродовольчої сфери України, що у стратегічній перспективі формує ризику обмеження потенціалу нарощування доданої вартості галузі.

Таблиця 1. Динаміка обсягів експорту-імпорту продовольства в Україні

Основні продукти харчування	2005	2010	2015	2018	2019	2020	2021	2022
Експорт, млн дол. США								
Зерно	1383,1	2467,1	6057,5	7240,6	9633,3	9410,7	12343,8	9108,1
Насіння олійних культур	135,4	1085,7	1475,5	1954,1	2563,2	1842,4	2435,2	3757,7
М'ясо та м'ясопродукти	154,4	90,2	377,7	746	711,9	652,1	845,6	923,7
Молоко та молокопродукти	553,6	648,8	386,5	480,9	453,9	426,5	378,5	252,1
Олія	587,2	2617,3	3299,8	4496,5	4732,2	5746,9	7037,2	5948,6
Овочі	39,3	119,2	97,2	235,7	184,5	168,1	196,6	102,7
Готові харчові продукти	1290,8	2571,1	2468,4	3018,6	3220,4	3361,0	3788,5	2496,9
Імпорт, млн дол. США								
Зерно	57,6	145,6	154,7	191,1	180,8	178,9	166,1	153,7
Насіння олійних культур	73,9	178,9	215,0	397,4	400,8	388,2	449,3	359,2
М'ясо та м'ясопродукти	166,5	458,1	99,3	167,7	158,6	165	214	209,9
Молоко та молокопродукти	61,4	135,6	79,8	106,5	169,5	308,4	384,5	248,2
Олія	204,1	151,6	182,3	267,4	253,3	280,4	444,0	393,8
Овочі	11,8	130,0	68,2	106,2	212,4	262,6	252,4	352,5
Готові харчові продукти	1454,7	02506,1	1607,7	2340,9	2116,6	2970,6	3578,4	2645,1
Коефіцієнт покриття імпорту експортом								
Зерно	24,0	16,9	39,2	37,9	53,3	52,6	74,3	59,3
Насіння олійних культур	1,8	6,1	6,9	4,9	6,4	4,7	5,4	10,5
М'ясо та м'ясопродукти	0,9	0,2	3,8	4,4	4,5	4,0	4,0	4,4
Молоко та молокопродукти	9,0	4,8	4,8	4,5	2,7	1,4	1,0	1,0
Олія	2,9	17,3	18,1	16,8	18,7	20,5	15,8	15,1
Овочі	3,3	0,9	1,4	2,2	0,9	0,6	0,8	0,3
Готові харчові продукти	0,9	1,0	1,5	1,3	1,5	1,1	1,1	0,9

Джерело: складено автором за даними [11]

Крім істотного впливу природно-кліматичних і біологічних чинників, агропродовольча сфера виробництва, що є базисом забезпечення продовольчої безпеки, традиційно, є досить чутливою до сукупності зовнішніх і внутрішніх

факторів бізнесового та політичного середовища. Складні політичні та економічні умови 2022 року позначились не лише на обсягах аграрного виробництва, експорту й імпорту. У світовому рейтингу Global Food Security Index Україна у 2022 році зайняла 71-у позицію та за останні роки мала негативну тенденцію зниження значення глобального індексу та рейтингових позицій. За останні п'ять років рейтинг за сукупним GFS України мав негативний тренд зниження та втратив п'ять позицій (табл. 2).

Таблиця 2. Індекс Global Food Security Index Україна

Роки	Фізична доступність	Економічна доступність	Якість і безпека	Стійкість та адаптація	GFS	Місце у світовому рейтингу
2018	54,1	53,8	65,2	57,5	55,7	63
2019	63,9	50,0	59,6	57,0	57,1	76
2020	74,4	51,6	75,3	50,3	63	54
2021	73,9	51,8	71,9	49,3	52	58
2022	66,6	48,1	71,3	43,5	58	71

Джерело: складено автором за [12]

Найбільш проблемні аспекти у забезпеченні продовольчої безпеки в Україні, за даними світової групи Економіст полягають у економічній доступності продуктів харчування для населення та рівні стійкості вітчизняної агропродовольчої системи.

Подсохою А., Гаврильченко О. та Чередник А. було виявлено ключові причини і проблемні аспекти, які зумовили таке зниження: 1) нераціональне використання земельних угідь (висока ступень розораності сільгоспугідь, втрата гумусу, низький рівень розвитку органічного виробництва, переважання традиційних ресурсовитратних технологій виробництва); 2) високий рівень хімізації агровиробництва; 3) наявність істотних інклюзивних розривів у рівня якості життя населення сільських і міських територій країни; 4) обмеженість фінансового потенціалу забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства і сільських територій, аграрної науки і освіти; 5) низька частка

доданої вартості у структурі вартості сільськогосподарської продукції і продовольства [13].

Однією з ключових проблем і ризиків забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки України та її участі у досягненні глобальної продовольчої безпеки, постає продовження військового конфлікту між Україною та Російською Федерацією. За прогнозними розрахунками китайських науковців, конфлікт призведе до падіння розмірів світової торгівлі сільськогосподарською продукцією і продовольством, різкому зростанню цін на пшеницю та окремі види олійної продукції, ризикам зниження рівня добробуту населення окремих країн на 10-15% (Єгипет, Туреччина, Монголія, Грузія, Азербайджан) та можливого голоду 276 млн осіб [14].

Незважаючи на ці загрозові та складі тенденції, аграрний сектор України залишається одним з найбільш стабільних і динамічних за результатами діяльності та демонструє ознаки сталості існування і розвитку навіть за умов продовження військового конфлікту. Так, частка прибуткових підприємств у сільському господарстві є найвищою серед усіх інших видів економічної діяльності - 79,1% за підсумками 2022 року за відповідного рівня рентабельності всієї господарської діяльності 14,1% (рис. 1).

Такі результати були забезпечені за умови збереження обсягів виробництва основних видів продукції сільського господарства, що постає основою забезпечення критерію фізичної достатності продовольства для населення. Основою забезпечення продовольчої безпеки країни є її виробничий аграрний потенціал. Як свідчать результати досліджень, в Україні обсяги виробництва продукції рослинництва за період 2000-2021 років визначались нарощуванням за такими її видами, як зернова продукція - у три з половиною рази, насіння соняшнику – у 4,8 раз, овочів – на 167,8%, плоди та ягоди – на 57,1% [11].

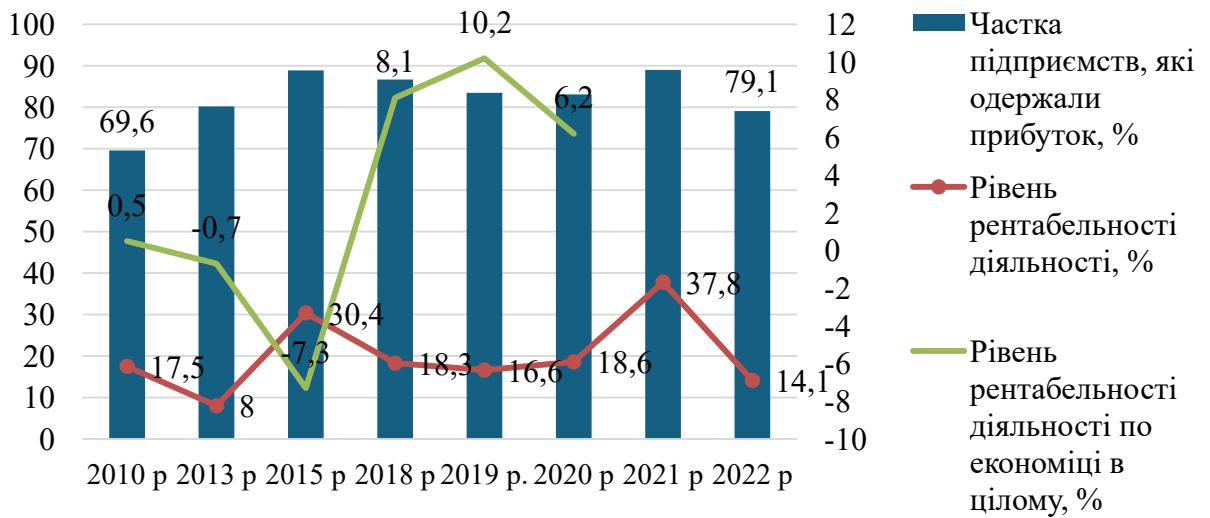

Рис. 1. Частка прибуткових підприємств аграрного сектору України, %
Джерело: побудовано автором за даними [11]

Продовольча безпека у частині виробництва продукції рослинництва в Україні забезпечується, в основному за рахунок сільськогосподарських підприємств суспільного сектору виробництва. Так, аграрні підприємства різних форм власності та господарювання забезпечують виробництво близько 80% зерна, 96% цукрового буряку, 88% насіння соняшнику. Крім того, відповідно 16%, 5,5% та 18,3% обсягів виробництва даних видів продукції забезпечують фермерські господарства. Істотними ризиками забезпечення сталої продовольчої безпеки визначається виробництво картоплі, овочів, плодів та ягід. Основна частка обсягів виробництва даних видів продукції протягом останніх дванадцяти років забезпечується за рахунок господарств населення, які не мають у розпорядженні достатньої кількості ресурсів для провадження системних агро- та екологічних

інновацій, мають значно менші у порівнянні з крупними агровиробниками можливості доступу до ринків ресурсів, капіталу та збуту продукції. Істотною проблемою для господарств населення залишається також контроль якості і безпеки сільськогосподарської продукції, проходження процедур її сертифікації та стандартизації виробництва. За даними Державної служби статистики України, частка господарств населення у виробництві картоплі становить близько 98%, у виробництві овочів - понад 94%, у виробництві плодово-ягідних культур – більше 82% [11]. Такі тенденції є загрозливими з позицій досягнення сталого сільськогосподарського виробництва, забезпечення виробництва якісної та безпечної продукції, а також безперебійного постачання її на ринку з метою повного забезпечення населення даними продуктами харчування.

Складними тенденціями у призмі забезпечення продовольчої безпеки характеризується також вітчизняна галузь тваринництва. Низька несприятливих факторів бізнес-середовища, серед яких переважне значення мали диспаритет цінних відносин, відсутність інклюзивного механізму доступу виробників до вигідних ринків збуту продукції, практична відсутність державної фінансової допомоги агровиробникам та обмеження темпів зростання цін на продукти харчування тваринницького походження з боку низького платоспроможного попиту населення, призвели до значного зменшення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин, та, відповідно, обсягів виробництва окремих видів продукції тваринництва. Найбільш складною для забезпечення продовольчої безпеки країни постає галузь молочного скотарства. За період 2000-2022 років обсяги виробництва молока скоротились на 38,6%, що у розрахунку на одного середньостатистичного споживача склало 188,5 кг. Впровадження інноваційних технологій виробництва виробниками продукції тваринництва дозволили подолати негативну тенденцію скорочення обсягів виробництва приросту живої маси тварин та яєць (зокрема, за рахунок приросту інвестицій та інтенсифікації таких галузей, як свинарство, м'ясне і яєчне птахівництво).

Результати досліджень свідчать, що обсяги виробництва продукції тваринництва є недостатніми для досягнення базових критеріїв і показників продовольчої безпеки України. Крім того, істотні ризики залишаються у сфері структури виробників тваринницької продукції. У 2022 році близько 73% обсягів виробництва м'яса забезпечувалось за рахунок сільськогосподарських підприємств суспільного сектору. Поряд з цим, високим залишається рівень концентрації виробництва окремих видів продукції у господарствах населення. На сьогодні вони забезпечують виробництво понад 66% молока, 51% яєць, 99% меду. Це не сприяє формуванню сталого агропродовольчого забезпечення населення основними продуктами харчування та позначається на обсягах споживання та рівні продовольчої безпеки країни.

Незважаючи на складні тенденції у агросировинній сфері, обсяги виробництва продовольства в Україні характеризуються динамікою нарощування та свідчать про поступове вирішення проблем безперервного забезпечення підприємств харчової промисловості сировиною. Зокрема, це характерно для виробництва ковбасних виробів, обсяг якого у 2022 році досягнув 253,8 тис т (збільшення за останні сім років у 4,7 раз), соняшникової олії – 4928,7 т (збільшення у 22 рази), молокопродукти – 466,1 тис т (зростання обсягів виробництва на 50%), борошно та хлібопродукти – збільшення обсягів виробництва відповідно у 10,3 та 5,2 рази (рис. 2).

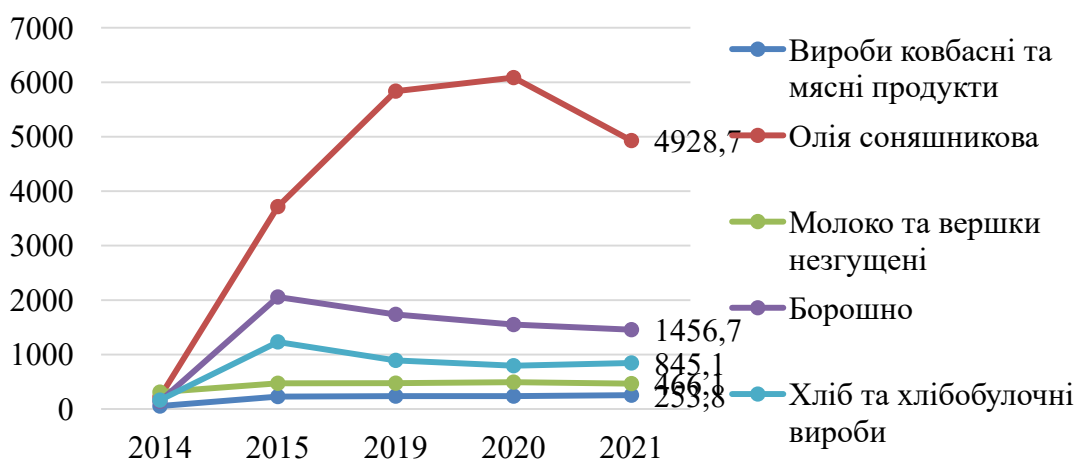

Рис. 2. Обсяги виробництва окремих видів продуктів харчування, тис т

Джерело: побудовано автором за даними [11]

Стан досягнення продовольчої безпеки характеризується за фактичним обсягом споживання населенням основних продуктів харчування. Базою порівняння постають фізіологічні норми споживання людиною продуктів харчування та їх енергетична цінність. Як свідчать результати аналізу, повне споживання необхідного обсягу продуктів харчування в Україні спостерігається лише за трьома їх видами: олія, картопля, овочі (табл. 3). Фактична ступень споживання м'яса та м'ясопродуктів населення країни становить 66,3% (53 кг на особу за рік), молокопродуктів – 53% (201,5 кг), яєць – 93,8% (272 од), хлібопродуктів – 91,8%, плодів, ягід і винограду – 65,6% (у середньому 59 кг на особу на рік). Такі показники свідчать про незадовільний стан продовольчого забезпечення та невисокий рівень продовольчої безпеки країни.

Таблиця 3. Сучасний стан забезпеченості продовольством населення України, %

Основні продукти харчування	Норма споживання на рік, кг	2000	2010	2015	2018	2019	2020	2021
М'ясо та м'ясопродукти	80-85	41,0	65,0	63,6	66,0	67,0	67,3	66,3
Молоко та молокопродукти	360-380	55,3	57,3	53,2	52,0	52,8	53,1	53,0
Яйця	290	57,2	100,0	93,6	94,8	97,2	95,9	93,8
Хліб та хлібопродукти	101	123,6	110,2	102,2	98,5	96,6	95,6	91,8
Олія	13	72,3	113,8	94,6	91,5	92,3	94,6	104,6
Цукор	38	96,8	97,6	93,9	78,4	75,8	73,2	75,0
Картопля	124	109,2	103,9	110,9	112,4	109,4	108,1	106,8
Овочі та баштанні	161	63,2	89,1	99,9	101,8	102,3	101,9	103,0
Риба та рибопродукти	20	42,0	72,5	43,0	59,0	62,5	62,0	66,0
Плоди, ягоди, виноград	90	32,5	53,3	56,6	64,2	65,2	62,8	65,6

Джерело: розраховано автором за даними [15]

Неповний обсяг споживання населенням України основних продуктів харчування, об'єктивно позначився й на рівні середньодобової калорійності харчування, розмір якої за фізіологічними потребами людини має становити не менше 3000 калорій. Фактичні показники поживності середньостатистичних продуктових наборів, які споживаються населенням України, свідчать про забезпечення основними мікро-та макроелементами на рівні 89,2%. Проведені

розрахунки також підтверджують наявність проблемних аспектів, що мають місце у процесах забезпечення продовольчої безпеки України на сучасному етапі.

Пріоритетними напрямками забезпечення та зміцнення продовольчої безпеки у національному масштабі мають стати:

- впровадження сталих практик землеробства і тваринництва (регенеративне землеробство, стала екоінтенсифікація, агролісомеліорація, точне землеробство тощо), підтримка розвитку органічного виробництва для забезпечення зростання обсягів виробництва екологічно чистого продовольства;
- подальше удосконалення системи управління та контролю якості сільськогосподарської продукції і продовольства у рамках єдиної європейської системи моніторингу та забезпечення якості і безпеки продуктів харчування;
- нарощування обсягів державної фінансової підтримки фундаментальних і прикладних розробок у агропродовольчій сфері, науково-інноваційної діяльності, стимулювання розвитку аграрної освіти;
- захист біорізноманіття екологічних агросистем та державна фінансова підтримка відновлення тваринницьких галузей на засадах екологічності та сталого розвитку;
- посилення санкцій та відповідальності виробників за нераціональне використання природно-біологічних ресурсів, використання технологій, які завдають шкоду екосередовищу;
- переформатування агропродовольчих систем у напрямку підвищення рівня їх сталості до кліматичних змін, реалізація інвестиційно-фінансової політики та програм, орієнтованих на пом'якшення наслідків змін клімату та їх впливу на результативність сільського господарства;
- зниження ступеня залежності агропродовольчих систем від первинних природних ресурсів на засадах циркулярності та використання ВДЕ;
- оптимізація та скорочення ланцюгів вартості шляхом підтримки потенціалу інклюзивних територіальних продовольчих ринків, ринків капіталу та ресурсів;
- підвищення ступеня доступності здорового харчування на основі сталого виробництва продуктів харчування та мінімізації використання у агропродовольчій сфері хімічних речовин та ГМО;

- зміцнення інститутів та механізмів соціально-економічного захисту населення країни за рахунок реалізації програм інклюзивного зростання та підтримки дрібного аграрного бізнесу;

- створення продовольчих банків для розв'язання завдань вдосконалення розподілу продовольства та підвищення рівня доступності продуктів харчування для всіх категорій населення. Створення таких банків доцільно здійснювати для консервованих, сухих продуктів, та продуктів, що піддаються заморозки;

- зменшення гендерної нерівності у агропродовольчих системах, надаючи пріоритети окремим категоріям населення доступу до систем соціального захисту, капіталу, ресурсам, можливостям навчання і участі у соціально-економічних процесах та забезпеченні гідної та справедливої оплати праці.

Продовольча безпека для України у найближчій перспективі – це політичний та соціально-економічний імператив та виклик одночасно. Стратегічні заходи, спрямовані на забезпечення довгострокової продовольчої безпеки України та посилення її ролі у світовому контексті вирішення глобального завдання зменшення голоду, у своїй основі мають ґрунтуватись на засадах сталого розвитку. Стала продовольча безпека передбачає: 1) виробництво достатньої фізичної кількості продовольства за одночасного підвищення рівня самозабезпеченості населення основними продуктами харчування; 2) достатня кількість продовольства за оцінками безпеки, якості, екологічності та енергетичної поживності продуктів харчування; 3) економічну інклюзивну доступність всіх видів продовольства для всіх без виключення категорій населення країни; 4) створення стратегічних продовольчих резервів як страховий інструмент на випадки кризових явищ; 5) використання стійких практик виробництва продовольства, його розподілу й споживання, підвищення рівня соціальної відповідальності виробників і споживчої поведінки населення; 6) мінімізація негативного впливу агропродовольчої сфери на природне навколишнє середовище. На шляху досягнення цілей забезпечення сталої довгострокової продовольчої безпеки домінантними інструментами постають: екологічні агро- та

харчові інновації, активізація темпів трансформаційного переходу на циркулярні агропродовольчі бізнес-моделі розвитку; повторна переробка та мінімізація харчових відходів; сприяння росту популярності і поширення серед населення здорового способу життя та харчування; підвищення рівня прозорості управління продовольчою безпекою, прозорості та відкритості систем моніторингу агропродовольчого бізнесу; активізація міжгалузевого та міжнаціонального співробітництва.

Висновки з проведеного дослідження.

Результати досліджень свідчать, що Україна має потужний потенціал забезпечення власної продовольчої безпеки та нарощування участі у її забезпеченні на глобальному рівні. За період 2005-2021 роки чітким стабільним трендом визначались обсяги експорту з країни сільськогосподарської сировини та готових продуктів харчування. Головною причиною різкого скорочення обсягів зовнішньоекономічної діяльності, починаючи з 2022 року, став початок військового конфлікту. Також це стало основною причиною зниження місця України у світовому рейтингу Global Food Security Index, за підсумками якого країна зайняла 71 позицію. Серед ключових проблемних аспектів забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки України світові експерти виділили стан економічної доступності продовольства та стабільність агропродовольчої системи. Це також підтверджує наявний дисбаланс між обсягами виробництва продовольства в Україні, які мають тенденції до зростання, та низьким рівнем самозабезпеченості населення країни власними продуктами харчування (зокрема, за такими видами, як м'ясо, молоко та молокопродукти, рибопродукти, плоди, ягоди, виноград). Вирішення існуючих проблем можливо за рахунок переходу сільського господарства і агропродовольчого сектору країни до моделей і способів сталого виробництва, які спроможні створити передумови довгострокової конкурентоспроможності та підвищення ступеня фізичної і економічної доступності продовольства для населення. Перспективами подальших наукових досліджень у даному напрямку постає оцінка стану продовольчої безпеки України у регіональному розрізі та пошук напрямів її підвищення.

Список використаних джерел.

1. Коваленко О.В., Ященко Л.О. Діагностика стану фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси*. 2021. № 1(91). С.52-60. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1\(91\)-52](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1(91)-52)
2. Lahodiienko V., Franchuk V., Dziurakh Yu., Melnyk S., Shuprudko N., Hobela V. Prodovolcha bezpeka ukrainy: otsinka faktoriv uplyvu, postvoienni tendentsii ta shliakhy zabezpechennia. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 5(46). P. 427-437. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3891>].
3. Залізнюк В.П. Критерії оцінки досягнутого рівня продовольчої безпеки країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 74-76.
4. Мостова А. Д. Стратегічне забезпечення продовольчої безпеки України. Харків: Вид-во «Точка». 2019. 311 с.
5. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI:10.32782/2524-0072/2022-41-27.
6. Павловська, І. (2023). Світовий досвід управління ризиками продовольчої безпеки: аналіз та перспективи впровадження в Україні в повоєнний час. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2023. № 15(30). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-15\(30\)-02](https://doi.org/10.33296/2707-0654-15(30)-02).
7. Каїра Л. Г. Ризики та загрози формування продовольчої безпеки. Проблеми формування продовольчих систем : матеріали круглого столу. Київ: НУХТ, 2021. С. 25-28.
8. Лукінов І.І., Саблук П.Т. Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України. *Економіка України*. 2000. № 9. С. 62-81.
9. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. *Економіка АПК*. 2019. № 10. С. 6-17. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201910006>.
10. Продовольча безпека: світові тенденції та можливості агропродовольчого комплексу України: монографія. За ред. Л.В. Шинкарук. Київ, 2022. 232с.
11. Сільське господарство України. 2022. Статистичний збірник. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Global Food Security Index. The Economist Group. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/Index>
13. Подсоха А., Гаврильченко О., Чередник А. Потенциал обеспечения продовольственной безопасности украины в условиях продолжающегося военного конфликта. *Балтийский журнал экономических исследований*. 2023. № 9 (5). С. 215-222. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-5-215-222>.
14. Faqin Lin, Xucao Li, Ningyuan Jia, Fan Feng, Hai Huang, Jianxi Huang, Shenggen Fan, Philippe Ciais, Xiao-Peng Song. The impact of Russia-Ukraine conflict on global food security. *Global Food Security*. 2023. Vol. 36, 100661.
15. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

References

1. Kovalenko, O.V., Yashchenko, L.O. (2021). Diahnostyka stanu finansovoi bezpeky silskohospodarskykh pidpriemstv. [Diagnostics of the state of financial security of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy*, 1(91), 52-60. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1\(91\)-52](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1(91)-52)
2. Lahodiienko, V., Franchuk, V., Dziurakh, Yu., Melnyk, S., Shuprudko, N., Hobela, V. (2022). Prodovolcha bezpeka ukrainy: otsinka faktoriv uplyvu, postvoienni tendentsii ta shliakhy zabezpechennia. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2022, 5(46), 427-437. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3891>].
3. Zalizniuk, V.P. (2018). Kryterii otsinky dosiahnutoho rivnia prodovolchoi bezpeky krainy. [Criteria for assessing the achieved level of food security of the country]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 18, 74-76.

4. Mostova, A. D. (2019). Stratehichne zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy. [Strategic food security of Ukraine]. Kharkiv, 311.
5. Boiko, V., Boiko, L. (2022). Prodovolcha bezpeka ta ryzyky dlia ahrarynoho vyrobnytstva pid chas viiny v Ukraini. [Food security and risks for agricultural production during the war in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 41. DOI:10.32782/2524-0072/2022-41-27.
6. Pavlovska, I. (2023). Svitovyi dosvid upravlinnia ryzykamy prodovolchoi bezpeky: analiz ta perspektyvy vprovadzhennia v Ukraini v povoiennyi chas. [Global experience of food safety risk management: analysis and prospects of implementation in post-war Ukraine]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka*. 15(30). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-15\(30\)-02](https://doi.org/10.33296/2707-0654-15(30)-02).
7. Kaira, L. H. (2021). Ryzyky ta zahrozy formuvannia prodovolchoi bezpeky. Problemy formuvannia prodovolchyykh system : materialy kruhloho stolu. [Risks and threats to the formation of food security. Problems of forming food systems: materials of the round table]. Kyiv, 25-28.
8. Lukinov, I.I., Sabluk, P.T. (2000). Pro stratehiu transformuvannia APK ta zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy. [About the strategy of transformation of agro-industrial complex and ensuring food security of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, 9, 62-81.
9. Sabluk P. T., Luzan Yu. Ya. Ahraryna polityka ta chynnyky yii realizatsii. [Agrarian policy and factors of its implementation]. *Ekonomika APK*. 2019. № 10. S. 6-17. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201910006>.
10. Prodovolcha bezpeka: svitovi tendentsii ta mozhlyvosti ahroprodovolchoho kompleksu Ukrainy. [Food security: global trends and opportunities of the agro-food complex of Ukraine]. Za red. L.V. Shynkaruk. Kyiv, 2022. 232.
11. Silske hospodarstvo Ukrainy. 2022. [Agriculture of Ukraine. 2022]. Statystychnyi zbirnyk. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Global Food Security Index. The Economist Group. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/Index>
13. Podsokha A., Havrylchenko, O., Cherednyk, A. (2023). Potentsyal obespecheniia prodovolstvennoi bezopasnosti ukraïny v usloviakh prodolzhaïushchegosia voennoho konfliktu. [The potential of ensuring food security of Ukraine in the conditions of the ongoing military conflict]. *Baltyiskyi zhurnal ekonomicheskyykh yssledovanyi*, 9 (5), 215-222. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-5-215-222>.
14. Faqin Lin, Xuecao Li, Ningyuan Jia, Fan Feng, Hai Huang, Jianxi Huang, Shenggen Fan, Philippe Ciais, Xiao-Peng Song. (2023). The impact of Russia-Ukraine conflict on global food security. *Global Food Security*, 23 Vol. 36, 100661.
15. Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naseleñniam Ukrainy. [Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Надійшла до редакції 7.04.2024.